

PM 2018:12 RIV (Dnr 140-2019/2017)

Förslag till reviderad läroplan för förskolan

Remiss från Skolverket

Remisstid den 2 februari 2018

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Olle Burell anför följande.

Ärendet

Regeringen har givit Skolverket i uppdrag att genomföra en översyn av läroplanen för förskolan (Lpfö98). Regeringen skriver i sitt uppdrag att översynen syftar till att tydliggöra förskolans uppdrag, samt att öka kvaliteten i undervisningen och därmed förskolans måluppfyllelse.

Skolverket har skickat förslaget på remiss till Stockholms stad.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, utbildningsnämnden och samtliga stadsdelsnämnder. Samtliga remissinstanser har besvarat remissen med kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret ställer sig i huvudsak positiv till Skolverkets förslag till ändringar i förskolans läroplan och anser att det i stort sett ligger i linje med uppdraget från regeringen. De ändringar som föreslås är i linje med Stockholm stads mål för verksamhetsområdet förskola 1.1 ”Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor” samt mål 4.4 ”Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention”. Kontoret anser dock att en del av de uppdrag som regeringen givit inte är fullt ut hanterade.

Utbildningsförvaltningen ställer sig i huvudsak positiv till Skolverkets förslag till ändringar i förskolans läroplan och anser att det i stort ligger i linje med uppdraget från regeringen. Förvaltningen anser att utbildningens grundläggande och demokratiska värden kvarstår. Detsamma gäller förskolans breda och komplexa uppdrag.

Bromma stadsdelsförvaltning anser att texten i dokumentet är genomgående tydlig och formuleringarna skapar goda möjligheter för uppföljning av målen. Formuleringar som ”Förskolan ska ge barnen förutsättningar att...” innebär att målen är riktade till förskolan och dess verksamhet istället för att målen är riktade mot barnet och dess utveckling, vilket förvaltningen stöder.

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltning ställer sig bakom förslaget till ny läroplan. Den tydliggör både förskolans roll i utbildningssystemet och utbildnings- och undervisningsbegreppen. Läroplanens intentioner blir tydligare och därmed också förskolans uppdrag. Läroplanen uppdateras och samordnas också med skollagen och övriga läroplaner.

Farsta stadsdelsförvaltning ställer sig genomgående positiv till Skolverkets förslag till reviderad läroplan för förskolan. Förvaltningen anser att Skolverket väl har uppfyllt regeringsuppdragets inriktning. De ändringar som föreslås i läroplanen för förskolan är ändamålsenliga och välskrivna.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning bedömer att förskolans uppdrag är förtydligt och uppdaterat i den reviderade läroplanen. Texten är mer lättillgänglig och möjligheten att följa upp målen har ökat även om uppdraget och delar av texten fortfarande behöver tolkas och innebörden diskuteras. Förvaltningen lämnar också synpunkter på formuleringar om föräldrars delaktighet och att det saknas skrivningar för pedagogisk dokumentation som ett viktigt verktyg för att synliggöra barnens läroprocesser. Förvaltningen konstaterar också att informations- och implementeringsinsatser kommer behövas när beslut om läroplanen tagits.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning instämmer i stort med förslaget till reviderad läroplan för förskolan. Förvaltningen ser positivt på förslaget till reviderad läroplan för förskolan och särskilt på hur språket och strukturen på ett bättre sätt kan förstås av förskolans personal men också andra som berörs av förslaget såsom barn, vårdnadshavare och huvudmän.

Kungsholmens stadsdelsförvaltning är positiv till att den reviderade läroplanen samordnas med skollagen och andra läroplaner och att skrivningarna är distinktare än i tidigare läroplan. Den nya skrivningen klargör att målen är riktade till verksamheten och inte till enskilda barn. Förvaltningen är positiv till formuleringen då det ger möjligheter till att följa upp och utvärdera verksamheten på ett tydligare sätt och därigenom skapa förutsättningar för högre måluppfyllelse.

Norrmalms stadsdelsförvaltning är positiv till att förskolans läroplan revideras och samordnas med skollagen och övriga läroplaner. Förvaltningen anser att skrivningarna är tydligare vilket främjar en enhetlig rättstillämpning och skapar större förutsättningar för en likvärdig utbildning. Förvaltningen vill belysa vikten av en grundlig implementeringsprocess på olika nivåer av innehållet i den reviderade läroplanen.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning ställer sig positiv till skolverkets förslag till reviderad läroplan och håller med om att förslaget kommer att bidra till en högre kvalitet och en mer likvärdig utbildning. Förvaltningen lyfter några områden i behov av förtydliganden som bland annat gäller språk och kommunikation, barn i behov av särskilt stöd och jämställdhet.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning instämmer i stort med förslaget till reviderad läroplan för förskolan.

Skärholmens stadsdelsförvaltning anser att förslaget till reviderad läroplan för förskolan som helhet är ett välformulerat och tydligt dokument. Texten är verksamhetsnära och ger goda möjligheter till uppföljning. Förslaget har en tydligare koppling till andra läroplaner och förskolan blir en tydligare del av skolväsendet. Jämställdhet och digitalisering är två områden som förvaltningen anser behöver få ett större genomslag i dokumentet som helhet.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning anser att förslaget till den reviderade läroplanen i helhet är välformulerad och har en tydlig struktur. Texten är verksamhetsnära och ger goda möjligheter till uppföljning. Förvaltningen ser positivt på att undervisning lyfts in i förslaget men på grund av rådande förskollärabrist bör ansvaret för undervisningen förtydligas. Förvaltningen bedömer även att informations- och implementeringsinsatser är nödvändiga när beslut om läroplanen tagits.

Södermalms stadsdelsförvaltning är positiv till att förskolans läroplan revideras, att skollagsbegreppen finns med i skrivningarna och att den följer samma struktur som läroplanen för grundskola, förskoleklass och fritidshem. Förvaltningen anser att begreppen utbildning och undervisning, skrivningarna kring modersmål och minoritetsspråk samt området vårdnadshavarnas inflytande behöver förtydligas.

Älvsjö stadsdelsförvaltning ställer sig positiv till förslaget i sin helhet. Förvaltningen vill särskilt lyfta fram att begreppen utbildning och undervisning har definierats på ett tydligt sätt och att begreppet vårdnadshavare genomgående används i läroplanen.

Östermalms stadsdelsförvaltning är positiv till att förskolans läroplan revideras och samordnas med skollagen och övriga läroplaner. Skrivningarna är tydligare vilket främjar en enhetlig rättstillämpning. Det skapar större förutsättningar för en likvärdig utbildning. Förvaltningen vill poängtera betydelsen av en gedigen implementeringsprocess på olika nivåer av innehållet i den reviderade läroplanen.

Mina synpunkter

I Stockholms stad sätter vi stort värde på förskolan och prioriterar verksamheten högt. Att delta i förskolans verksamhet ger bättre förutsättningar att under hela sin skolgång klara kunskapskraven och att trivas i skolan, oavsett bakgrund. Vi ser långsiktiga positiva effekter på barns lärande och utveckling – förskolan är en avgörande start på det livslånga lärandet.

Den nya läroplanen för förskolan är därför efterlängtd och vi är många inom Stockholms stad som har sett fram emot att få läsa och kommentera förslaget. Det är dock med starkt beklagande som jag konstaterar att remisstiden är så kort att den demokratiska processen försämras.

Likt huvudparten av remissinstanserna ställer jag mig genomgående positiv till Skolverkets förslag som helhet. Tydligare skrivningar främjar en enhetlig rättstillämpning och skapar större förutsättningar för en likvärdig utbildning.

Jämställdhet och digitalisering är två områden som flera förvaltningar anser behöver få ett större genomslag i dokumentet som helhet, jag delar den uppfattningen. Förskolans digitaliseringsarbete behöver vara tydligt och utvecklas i relation till den nationella digitaliseringsplanen för skolväsendet. Jag ser positivt på att förslaget tydliggör jämställdhetsperspektivet i enlighet med regeringsuppdraget, däremot bör vissa remissinstansers uppfattning om att jämställdhetsperspektivet inte ska uppfattas som ett enskilt uppdrag – utan bättre integreras i helheten – beaktas.

Dessutom vill jag betona vikten av de synpunkter som stadsledningskontoret framför om att de uppdrag som regeringen givit inte är fullt ut hanterade, inte minst avseende målstyrning, otydligheter vad gäller definitionen av begreppen undervisning och utbildning, samt behovet av att klargöra begreppet omsorg.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Stockholm den 10 januari 2018

OLLE BURELL

Bilaga

Remiss Förslag till reviderad läroplan för förskolan

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Regeringen skriver i sitt uppdrag (U2016/05591/S, U2017/01929/S) att översynen syftar till att tydliggöra förskolans uppdrag, samt att öka kvaliteten i undervisningen och därmed förskolans måluppfyllelse.

Regeringen pekar ut ett antal områden som ska ses över i läroplanen för förskolan (Lpfö98): digitalisering, utvärdering för ökad måluppfyllelse, barns rätt till trygghet, integritet och omsorg, undervisning i förskolan, förskolan som social och kulturell mötesplats, gruppen och individen i läroplanen, jämställdhet, nationella minoriteter, hållbar utveckling samt hälsosam livsstil.

Dessa områden har varit utgångspunkten för Skolverket i arbetet med remissen och i Stockholm stads granskning av remissen.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, utbildningsnämnden och samtliga stadsdelsnämnder. Samtliga remissinstanser har besvarat remissen med kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 5 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ställer sig i huvudsak positivt till Skolverkets förslag till ändringar i förskolans läroplan och anser att det i stort sett ligger i linje med uppdraget från regeringen. Ändringarna är även i linje med Stockholm stads mål för verksamhetsområdet förskola *1.1 Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor* samt mål *4.4 Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention*. Stadsledningskontoret har följande synpunkter och förslag till ändringar:
Generella synpunkter

Det är positivt att Skolverket anpassat struktur och texter för att harmonisera förskolans och grundskolans läroplaner.

Undervisningsbegreppet behöver tydliggöras i relation till barns lärande. Detta för att stödja förskolläraernas yrkesroll och för att skilja på barns lärande vilket pågår hela tiden, medan undervisning är en målstyrd process som utgår från läroplanens mål.

Syftet med undervisningen måste tydliggöras och vad den ska leda fram till. Skolverket har inte klargjort skillnaden mellan utbildning och undervisning vilket var ett av uppdraget från regeringen.

Skolverket har i hög grad utgått från regeringens uppdrag gällande nationella minoriteter vilket tydligt framgår i förslaget. Det är positivt att språket i förslaget till läroplan är mer verksamhetsnära och att begrepps användningen är mer konsekvent och enhetligt. Det är positivt att begreppet förälder är borttaget och ersatt av vårdnadshavare.

Stadsledningskontoret anser att det sociokulturella perspektivet har tonats ner jämfört med nuvarande läroplan, det vill säga hur barn lär av varandra. Det behöver lyftas fram tydligare vilket också var ett av uppdragen från regeringen.

Normkritiskt perspektiv bör finnas med under *Likvärdig utbildning*.

Stadsledningskontoret anser att Skolverket lyft fram och tydliggjort jämställdhetsperspektivet på ett bra sätt i enlighet med regeringsuppdraget. Det finns nu med i flera delar men kan med fördel hållas ihop mer för att skapa ett tydligare sammanhang.

Förskolans arbete med digitalisering behöver förtydligas och utvecklas mer samt kopplas till den nationella digitaliseringsstrategin för skolväsendet. I läroplanen behöver det finnas med texter som klargör vad det innebär att barnen ska utveckla adekvat digital kompetens i förskolan. Det är också viktigt att lyfta fram barn som digitala producenter och hur digitala verktyg kan gynna barnens lärande. Stadsledningskontoret anser också att programmering bör finnas med som begrepp för att knyta an till grundskolans läro- och kursplaner.

Leken behöver få större utrymme i undervisningsdelen. Stadsledningskontoret anser att nuvarande skrivningar om leken inte håller samma nivå som de från senaste läroplanen som är tydligare.

Del 1 Förskolans värdegrund och uppdrag

Grundläggande värden

- Grundanslaget är bra och att begreppet utbildning ersatt verksamhet.
- Stycket om hållbar utveckling är förtydligat vilket stadsledningskontoret anser är bra och ligger i linje med uppdraget.
- Det är bra att rubriken ”En likvärdig utbildning” finns med för att tydliggöra barnens lika rättigheter och möjligheter. Det skapar också en likvärdighet i förhållande till grundskolans läroplan.
- Det etiska förhållningssättet saknas och grundläggande värden har förminskats jämfört med nuvarande läroplan.

Förståelse och medmännisklighet:

- De nationella minoriteterna är tydligt framlyfta.
- Kulturell identitet finns med på flera ställen i förslaget och behöver hållas samman mer.

Saklighet och allsidighet:

- Skolverket ha tonat ner konfessionella inslag och skillnaden mellan undervisning och utbildning behöver tydliggöras gällande detta område.
- Förslaget till text bör tydligare lyfta fram att utbildningen ska bygga på vetenskaplig grund.
- Skolverkets skrivningar om förhållningssätt och förebilder är bra och relevanta.
- Begreppet *åskådning* som står på näst sista stycket bör förtydligas och vad som avses med detta.

En likvärdig utbildning

- Stadsledningskontoret anser att skrivningen om att resurserna inte ska fördelas lika inte behöver vara med eftersom den väcker mer frågetecken än den hjälper till att tolka uppdraget.
- Meningen ”Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt” är grundläggande och bör komma först under rubriken.
- Huvudmannaperspektivet behöver lyftas in för att tydliggöra ansvaret för fördelningen av resurser.
- ”Förskolan ska särskilt uppmärksamma barn som av olika anledningar behöver mer ledning och stimulans” är en ny och bra skrivning. Det samma gäller skrivningen om barnens rätt till personlig integritet.
- Begreppet *normkritik* bör finnas med under detta avsnitt och eventuellt andra rubriker i del 1 eftersom det begreppet är bredare än t.ex. jämställdhet.

Förskolans uppdrag

- Skrivningarna om barns utveckling och lärande samt kunskapssyn under ”Omsorg,

- utveckling och lärande” bör läggas under rubriken ”Utgå från en helhetssyn”.
- Texterna under rubrikerna , ”Leken är grunden...”, ”Kommunikation och skapande” och ”Hälsa och välbefinnande” är i stort relevanta för förskolan. Texterna handlar dock mer om förskolans innehåll och bör därav inte finnas med under ”Förskolans uppdrag”. Risken är annars att de förminskar helhetssynen och även att de prioriteras framför andra centrala delar i förskolans innehåll.
- En allmän synpunkt som stadsledningskontoret har om texterna under denna rubrik är att de delvis är inne i förskolans ”Hur”-frågor, vilket inte ligger i linje med regeringsuppdraget utan är en fråga för professionen.

Utgå från en helhetssyn

- Första meningen i tredje stycket ”Flickor och pojkar i förskolan ska erbjudas många olika sätt att göra aktiviteter och att vara på, vilket ger möjlighet till flera olika val” är svårtolkad och bör tas bort.
- Begreppet ”temainriktade arbetssätt” är borttaget i remissen men bör finnas med för att tydliggöra att förskolans utbildning och undervisning ska utgå från en helhetssyn och att innehållet inte ska var ämnesbundet.

Leken är grunden för utveckling, lärande och välbefinnande

- Skrivningen i nuvarande läroplan är bättre formulerad om leken.

Hälsa och välbefinnande

- Begreppet utemiljöer bör användas istället för naturmiljöer, eftersom förskolor i tätbebyggda områden inte alltid har tillgång till naturmiljöer.
- Skrivningen i nuvarande läroplan ” Utomhusvistelse bör ge möjlighet till lek och andra aktiviteter i både planerad miljö och naturmiljö” bör kvarstå.
- Stadsledningskontoret är tveksamt till skrivningen om att utbildningen ska bidra till att barnen förstår hur de kan påverka sin hälsa och sitt välbefinnande. Stadsledningskontoret menar att förskolan inte får lägga för stort ansvar på förskolebarn för att de ska bli medvetna om hälsosam livsstil. Det är viktigt att rörelse, hälsa och välbefinnande ska förknippas med lust och inte krav/prestation.
- Stadsledningskontoret har svårt att förstå varför texterna om matematik och kultur finns med under detta stycke och dess koppling till hållbar utveckling i detta sammanhang.
- Det är viktigt att lyfta fram barnens eget kulturskapande under detta avsnitt.

Omsorg, utveckling och lärande

- Texten i stort är bra och relevant.
- Bra att begreppet omsorg är med men det är inte definierat, vilket fanns med i direktivet från regeringen. Begreppet är centralt i förskolan och måste klargöras i den reviderade läroplanen.
- Stadsledningskontoret har svårt att förstå varför ”ska” används konsekvent i detta stycke men inte i andra delar av den reviderade läroplanen.
- Stadsledningskontoret anser att progressionen i barnens lärande måste lyftas fram tydligare i läroplanen och föreslår därför att begreppet ”Förändrat kunnande” används i detta och andra avsnitt.
- Meningen ”Olika kunskapsformer...” är svår att tolka. En tydligare koppling måste göras till ”Fakta, förståelse...” i meningen innan.
- Stadsledningskontoret anser att det är bra att undervisning finns med i del 1 jämfört med utkastet från september. Begreppet undervisning måste dock lyftas fram tidigare i del 1.
- Näst sista stycket om gruppens betydelse för barnens lärande behöver utvecklas.

Del 2 Mål och riktlinjer

Målformuleringen att ”Förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla...” som används konsekvent i förslaget till reviderad läroplan är stadsledningskontoret kritiskt till. I

nuvarande läroplan är motsvarande formulering ”Förskolan ska sträva efter att varje barn...”. Förändringen kan påverka synen på resultat och måluppfyllelse i förskolan och flyttar fokus från att barnen utvecklar sitt kunnande till förskolans förutsättningar.

Stadsledningskontoret anser att det är rimligt att huvudmannen och förskolechefen följer upp och utvärderar förskolans förutsättningar medan förskollärare och arbetslag också bör fokusera på progressionen i barnens utveckling och lärande. Detta behöver klargöras i den reviderade läroplanen.

Det är positivt att förskollärarens ansvar kommer före arbetslaget, jämfört med Skolverkets förslag från november 2017. Det samma gäller formuleringen ”Alla som ingår i arbetslaget ska” jämfört med tidigare skrivning ”Förskolläraren och annan personal”.

Rollfördelningen mellan förskollärare och alla som ingår i arbetslaget är inte tydlig i nuvarande skrivningar. Den skulle bli tydligare om skrivningen ändrades till: *Förskolläraren ska i undervisningen ansvara för att...*

Avsnitt 2.1 till 2.4 handlar om det målinriktade arbetet med barnen och vårdnadshavarna medan 2.5-2.8 fokuserar på övergången till skolan, det systematiska kvalitetsarbetet och det särskilda ansvar som förskollärare och förskolechef har. För att tydliggöra dessa två olika perspektiv bör 2.5-2.8 lyftas över till ett nytt kapitel 3.

Jämställdhetsperspektivet lyfts fram under riktlinjer för rubrikerna ”Normer och värden” samt ”Barns delaktighet och inflytande” men inte under övriga rubriker. Jämställdhetsperspektivet kan därav riskera att uppfattas som något enskilt uppdrag som inte integreras i helheten

2.1 Normer och värden

- Tredje punkten under rubrik *Riktlinjer* skulle kunna vara ännu tydligare. Exempel på alternativ formulering ”Förskolläraren ska ansvara för att - jämställdhetsperspektivet innebär att pojkar och flickor får samma möjligheter att bredda sina perspektiv och val”
- Bra att nya skrivningar om jämställdhet, diskriminering och kränkande behandling finns med under riktlinjerna

2.2 Omsorg, utveckling och lärande

- Stadsledningskontoret anser inte att detta avsnitt blir lättare att följa upp med de nya skrivningarna, vilket regeringen angett som mål i uppdraget.
- Undervisning behöver nämnas som begrepp i inledningen i detta avsnitt.
- Stadsledningskontoret anser att det finns för många mål under detta avsnitt. Det finns en risk att de 24 mål som finns i nuvarande skrivning blir svåra att överblicka och följa upp.
- De sex första målen om egen utveckling och social förmåga är komplicerade att följa upp och skulle med fördel kunna flyttas till under rubriken *Riktlinjer*. Resterande mål under avsnittet som fokuserar på olika ämnesområden skulle kunna sorteras in under rubriker, liknande de som finns som centralt innehåll i läroplanen för förskoleklassen.
- Digital kompetens och digitala verktyg bör lyftas in som ett eget mål för att förskolan ska leva upp till den nationella IT-strategin för förskola och skola.
- Stadsledningskontoret anser att formuleringen ”...samt att ta ansvar för gemensamma regler” inte är relevant och att den bör tas bort.
- De två första punkterna under riktlinjer för förskolläraren är en bra ingång gällande synen på barns livslånga lärande. Det är även bra att en ny skrivning om digitala verktyg lagts till.

2.3 Barns delaktighet och inflytande

- Små barns inflytande och respekten för deras behov bör lyftas fram tydligare. Delaktighet och inflytande för dem handlar om att alla i arbetslaget måste vara inlyssnande och lyhörda för att se deras behov.

- Under rubriken *Riktlinjer* föreslår stadsledningskontoret att första punkten ersätts med ny formulering för att omfamna en större helhet. Förslag på nytt innehåll är "...får ett reellt inflytande över *omsorg och sin utveckling samt lärande.*"

2.4 Förskola och hem

- Bra att ordet *komplettera* är borttaget och ersatt av *samarbeta* istället.
- Det är bra att fostringsperspektivet har utgått och att texten mer fokuserar på barnens utveckling och lärande i samarbetet med vårdnadshavarna.
- Bra att professionens ansvar lyfts fram och att ansvarsfördelningen mellan förskola och vårdnadshavare tydliggjorts bl.a. gällande att det är inom ramen för utbildningen och de nationella målen som delaktighet och samarbete ska ske.
- Bra att skrivningar om fortlöpande samtal och att utvecklingssamtal ska ske/genomföras finns med.
- I tredje punkten bör ett förtydligande av innebörden beskrivas. Vad innebär det att förskolläraren ansvarar för att vårdnadshavare ges möjlighet att utöva inflytande över utbildningen?

2.5 Övergång och samverkan

- Stadsledningskontoret anser att texten är bra och relevant.

2.6 Uppföljning, utvärdering och utveckling

- Stadsledningskontoret anser att det ska tydliggöras att även undervisningen ska följas upp både i den inledande texten men också under förskollärarens ansvar.
- Stadsledningskontoret anser att de sista två punkterna under underrubrik *Förskolläraren ska ansvara för att* mer hör hemma under 2.8 *Förskolechefens ansvar.*
- Under underrubrik *Alla som ingår i arbetslaget ska* bör det i sista punkten förtydligas att det är barnens möjligheter till *en god omsorg* det gäller och inte bara omsorg.
- Stadsledningskontoret är positivt till att Skolverket lagt till skrivningen *i enlighet med läroplanens mål* under *Förskolläraren ska ansvara för att* för att förtydliga det målinriktade arbetet

2.7 Undervisning

- Stadsledningskontoret är positivt till att Skolverket lyft fram undervisningen i förskolan under en egen rubrik och det ligger också i linje med regeringens uppdrag. Begreppet måste dock utvecklas och förtydligas utifrån förskolans uppdrag.
- Eftersom undervisning är ett centralt begrepp i förskolan behöver det finnas en tydligare text om detta i del 1 under *Förskolans uppdrag*. Där begreppet tydliggörs i förhållande till andra begrepp som utbildning, utveckling och lärande samt kunskap.
- Förskollärarens uppdrag att ansvara, bedriva och leda undervisningen måste klargöras på ett bättre sätt än i nuvarande skrivning. Det bör finnas mer om förskolans didaktik i uppdraget och om hur undervisningen ska förstås. Detta gäller både del 1 och 2. Aktuell forskning borde kunna tydliggöra detta.
- I regeringens uppdrag till Skolverket anges att även förskolechefens och alla i arbetslagets ansvar för och i undervisningen behöver tydliggöras. Det finns inte med i nuvarande skrivningar och behöver tydliggöras i förslaget som Skolverket lämnar till regeringen.
- För att tydliggöra förskolans didaktik och undervisningens koppling till förskolans mål, skulle texten under 2.7 med fördel kunna integreras med avsnitt 2.2. Där skulle också förskollärarens, förskolechefens och arbetslagets ansvar för och i undervisningen kunna tydliggöras.
- Stadsledningskontoret föreslår att både punkt två och fyra ska utgå från barns intresse, erfarenheter och kunnande samt utmana dem.

2.8 Förskolechefens ansvar

- Bra att perspektiven jämlikhet, kränkande behandling och diskriminering tagits med

- utifrån gällande lagstiftning.
- Bra med tillägg om måluppfyllelse under punkt ett.
 - Förskolechefens ansvar för att alla barn får en undervisning utifrån läroplanens mål bör tydliggöras.
 - Positivt att skrivningarna om övergångar är likvärdiga med grundskolans läroplan.

Övrigt

Stadsledningskontoret undrar om förarbeten till nuvarande läroplan ”Att erövra omvärlden” kvarstår eller om de påverkas beroende på om läroplanen blir en ny förordning eller ej?

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att remissen *Remiss av Förslag till reviderad läroplan för förskolan* anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Utbildningsförvaltningen

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 28 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig i huvudsak positiv till Skolverkets förslag till ändringar förskolans läroplan och anser att det i stort ligger i linje med uppdraget från regeringen. Förvaltningen vill dock lämna följande synpunkter och förslag till ändringar:

Generella synpunkter

Förvaltningen är positiv till att Skolverket anpassat struktur och texter för att harmonisera förskolans och grundskolans läroplaner

Undervisningsbegreppet behöver tydliggöras i relation till barns lärande. Detta för att stödja förskolläraernas yrkesroll och för att skilja på barns lärande vilket pågår hela tiden, medan undervisning är en målstyrd process som utgår från läroplanens mål.

Syftet med undervisningen måste tydliggöras och vad den ska leda fram till. Skolverket har inte klargjort skillnaden mellan utbildning och undervisning vilket var ett av uppdraget från regeringen.

Skolverket har i hög grad utgått från regeringen uppdrag gällande nationella minoriteter vilket tydligt framgår i förslaget.

Förvaltningen ser positivt på att språket i förslaget till läroplan är mer verksamhetsnära och att begrepps användningen är mer konsekvent och enhetligt.

Förvaltningen är positiv till att begreppet förälder är borttaget och ersatt av vårdnadshavare.

Förvaltningen anser att det sociokulturella perspektivet har tonats ner jämfört med nuvarande läroplan, det vill säga hur barn lär av varandra. Det behöver lyftas fram tydligare vilket också var ett av uppdragen från regeringen.

Normkritiskt perspektiv bör finnas med under *Likvärdig utbildning*

Förvaltningen anser Skolverket lyft fram och tydliggjort jämställdhetsperspektivet på ett bra sätt i enlighet med regeringsuppdraget. Det finns nu med i flera delar men kan med fördel hållas ihop mer för att skapa ett tydligare sammanhang.

Förskolans arbete med digitalisering behöver förtydligas och utvecklas mer samt kopplas till den nationella digitaliseringsstrategin för skolväsendet. I läroplanen behöver det finnas med texter som klargör vad det innebär att barnen ska utveckla adekvat digital kompetens i förskolan. Det är också viktigt att lyfta fram barn som digitala producenter och hur digitala verktyg kan gynna barnens lärande.

Förvaltningen anser också att programmering bör finnas med som begrepp för att knyta

an till grundskolans läro- och kursplaner.

Leken behöver få större utrymme i undervisningsdelen. Förvaltningen anser att nuvarande skrivningar om leken inte håller samma nivå som de från senaste läroplan som är tydligare.

Del 1 Förskolans värdegrund och uppdrag

Grundläggande värden

- Grundanslaget är bra och att begreppet utbildning ersatt verksamhet
- Stycket om hållbar utveckling är förtydligat vilket förvaltningen anser är bra och ligger i linje med uppdraget
- Det är bra att rubriken ”En likvärdig utbildning” finns med för att tydliggöra barnens lika rättigheter och möjligheter. Det skapar också en likvärdighet i förhållande till grundskolans läroplan.
- Det etiska förhållningssättet saknas och grundläggande värden har förminskats jämfört med nuvarande läroplan.

Förståelse och medmännisklighet:

- De nationella minoriteterna är tydligt framlyfta
- Den egna kulturen som fanns i tidigare skrivningar saknas
- Kulturell identitet finns med på flera ställen i förslaget och behöver hållas samman mer

Saklighet och allsidighet:

- Skolverket ha tonat ner konfessionella inslag och skillnaden mellan undervisning och utbildning behöver tydliggöras gällande detta område
- Förvaltningen anser att förslaget till text tydligare måste lyfta fram att utbildningen ska bygga på vetenskaplig grund
- Skolverkets skrivningar om förhållningssätt och förebilder är bra och relevanta

En likvärdig utbildning

- Förvaltningen anser att texten om att ”Resurserna ska inte fördelas lika” inte behöver vara med eftersom den väcker mer frågetecken än den hjälper till att tolka uppdraget
- Meningen ”Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt” är grundläggande och bör komma först under rubriken
- Huvudmannaperspektivet behöver lyftas in för att tydliggöra ansvaret för fördelningen av resurser
- ”Förskolan ska särskilt uppmärksamma barn som av olika anledningar behöver mer ledning och stimulans” är en ny och bra skrivning. Det samma gäller skrivningen om barnens rätt till personlig integritet
- Förvaltningen anser att begreppet *normkritik* bör finnas med under detta avsnitt och eventuellt andra rubriker i del 1 eftersom det begreppet är bredare än t.ex. jämställdhet.
- Rättvisa är ett konstigt ordval och svårtolkat i sammanhanget

Förskolans uppdrag

- Förslaget till text har fångat förskolans särart på ett bra sätt under rubrikerna ”Helhetssyn” och ”Omsorg, utveckling lärande”
- Förvaltningen menar dock att skrivningarna om barns utveckling och lärande samt kunskapssyn under ”Omsorg, utveckling och lärande” bör läggas under rubriken ”Utgå från en helhetssyn”
- Texterna under rubrikerna , ”Leken är grunden..”, Kommunikation och skapande” och ”Hälsa och välbefinnande..” är i stort välformulerade och relevanta för förskolan. Förvaltningen menar dock att dessa texter mer handlar om förskolans innehåll och inte bör finnas med under ”Förskolans uppdrag”. Risken är annars att de förminskar helhetssynen och även att de prioriteras framför andra centrala delar i förskolans

innehåll.

- En allmän synpunkt som förvaltningen har om texterna under denna rubrik är att de delvis är inne i förskolans "Hur"-frågor, vilket inte ligger i linje med regeringsuppdraget utan är en fråga för professionen.

Utgå från en helhetssyn

- Texten om att "Flickor och pojkar i förskolan ska erbjudas många olika sätt att göra aktiviteter och att vara på, vilket ger möjlighet till flera olika val" är svårtolkad och bör tas bort
- Förvaltningen noterar att begreppet "temainriktade arbetssätt" är borttaget, vilket bör finnas med för att tydliggöra att förskolans utbildning och undervisning ska utgå från en helhetssyn och att innehållet inte ska vara ämnesbundet

Leken är grunden för utveckling, lärande och välbefinnande

- Förvaltningen anser att skrivningen i nuvarande läroplan är bättre formulerad om leken

Hälsa och välbefinnande

- Begreppet utemiljöer bör användas istället för naturmiljöer, eftersom förskolor i tätbebyggda områden inte alltid har tillgång till naturmiljöer
- Skrivningen i nuvarande läroplan "Utomhusvistelse bör ge möjlighet till lek och andra aktiviteter i både planerad miljö och naturmiljö" bör kvarstå
- Förvaltningen är tveksam till skrivningen om att utbildningen ska bidra till att barnen förstår hur de kan påverka sin hälsa och sitt välbefinnande. Förvaltningen menar att förskolan inte får lägga för stort ansvar på förskolebarn för att de ska bli medvetna om hälsosam livsstil. Det är viktigt att rörelse, hälsa och välbefinnande ska förknippas med lust och inte krav/prestation.
- Förvaltningen har svårt att förstå varför texterna om matematik och kultur finns med under detta stycke och dess koppling till hållbar utveckling i detta sammanhang.
- Det är viktigt att lyfta fram barnens eget kulturskapande under detta avsnitt

Omsorg, utveckling och lärande

- Förvaltningen anser att texten i stort är bra och relevant
- Samma rubrik finns under 2.2, vilket kan förvirra
- Bra att begreppet omsorg är med men det är inte definierat, vilket fanns med i direktivet från regeringen. Förvaltningen menar att det är ett centralt begrepp i förskolan och att begreppet måste klargöras i den reviderade läroplanen.
- Förvaltningen har svårt att förstå varför "ska" används konsekvent i detta stycke men inte i andra delar av den reviderade läroplanen
- Förvaltningen anser att progressionen i barnens lärande måste lyftas fram tydligare i läroplanen och föreslår därför att begreppet "Förändrat kunnande" används i detta och andra avsnitt
- Meningen "Olika kunskapsformer.." är svår att tolka. Förvaltningen menar att en tydligare koppling måste göras till "Fakta, förståelse.." i meningen innan
- Förvaltningen anser att det är bra att undervisning finns med i del 1 jämfört med utkastet från september. Förvaltningen anser dock att begreppet undervisning måste lyftas fram tidigare i del 1.
- Näst sista stycket om gruppens betydelse för barnens lärande behöver utvecklas

Del 2: Mål och riktlinjer

Målformuleringen att "Förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla" som används konsekvent i förslaget till reviderad läroplan är förvaltningen kritisk till. I nuvarande läroplan är motsvarande formulering "Förskolan ska sträva efter att varje barn".

Denna förändring påverkar synen på resultat och måluppfyllelse i förskolan och att fokus flyttar från att barnen utvecklar sitt kunnande till att förskolans förutsättningar ska följas upp

och utvärderas. Förskolans förutsättningar kan förvisso vara lättare att följa upp och utvärdera men risken är att utbildningens effekter för barnens förändrade kunnande och utveckling inte följs upp i det systematiska kvalitetsarbetet.

Förvaltningen anser att det är rimligt att huvudmannen och förskolechefen följer upp och utvärderar förskolans förutsättningar medan förskollärare och arbetslag också bör fokusera på progressionen i barnens utveckling och lärande. Detta behöver klargöras i den reviderade läroplanen.

Det är positivt att förskollärarens ansvar kommer före arbetslaget, jämfört med Skolverkets förslag från november 2017.

Det samma gäller formuleringen ”Alla som ingår i arbetslaget ska” jämfört med tidigare skrivning ”Förskolläraren och annan personal”.

Rollfördelningen mellan förskollärare och alla som ingår i arbetslaget är inte tydlig i nuvarande skrivningar. Den skulle bli tydligare om skrivningen ändrades till: *Förskolläraren ska i undervisningen ansvara för att.*

Avsnitt 2.1 till 2.4 handlar om det målinriktade arbetet med barnen och vårdnadshavarna medan 2.5-2.8 fokuserar på övergången till skolan, det systematiska kvalitetsarbetet och det särskilda ansvar som förskollärare och förskolechef har. För att tydliggöra dessa två olika perspektiv anser förvaltningen att 2.5-2.8 skulle kunna lyftas över till ett nytt kapitel 3.

2.1 Normer och värden

- Förvaltningen anser att det behöver förtydligas under ”Riktlinjer
- Förskolläraren ska ansvara för” att jämställdhetsperspektivet innebär att pojkar och flickor får **samma** möjligheter att bredda sina perspektiv och val
- Bra att nya skrivningar om jämställdhet, diskriminering och kränkande behandling finns med under riktlinjerna

2.2 Omsorg, utveckling och lärande

- Förvaltningen anser inte att detta avsnitt blir lättare att följa upp med de nya skrivningarna, vilket regeringen angett i uppdraget
- Undervisning behöver nämnas som begrepp i inledningen i detta avsnitt
- Förvaltningen anser att det finns för många mål under detta avsnitt. Det finns en risk att de 24 mål som finns i nuvarande skrivning blir svåra att överblicka och följa upp.

De sex första målen om egen utveckling social förmåga är komplicerade att följa upp och skulle med fördel kunna flyttas till rubriken *Riktlinjer*. Resterande mål under avsnittet som fokuserar på olika ämnesområden och skulle kunna sorteras in under rubriker, liknande de som finns som centralt innehåll i läroplanen för förskoleklassen.

- Omsorg finns med i rubriken med det framgår inte hur detta begrepp förhåller sig till utveckling och lärande. Det finns inte heller några mål formulerade för omsorg. Förvaltningen anser därför att omsorg bör tas bort från rubriken i detta avsnitt men kvarstå under motsvarande rubrik i del 1.
- Digital kompetens och digitala verktyg bör lyftas in som ett eget mål för att förskolan ska leva upp till den nationella IT-strategin för förskola och skola
- Förvaltningen anser att formuleringen ”..samt att ta ansvar för gemensamma regler” inte är relevant och att den bör tas bort
- De två första punkterna under riktlinjer för förskolläraren är en bra ingång gällande synen på barns livslånga lärande. Det är även bra att en ny skrivning om digitala verktyg lagts till.

2.3 Barns delaktighet och inflytande

- Förvaltningen anser att texten är bra och relevant i stort, men att det kan bli mer aktiva skrivningar. Det vill säga att barn inte bara ges förutsättningar att utveckla sina förmågor utan att de utvecklar sina förmågor under sin förskoletid.
- Förvaltningen anser att små barns inflytande och respekten för deras behov bör lyftas

fram tydligare. Delaktighet och inflytande för dem handlar om att alla i arbetslaget måste vara inlyssnande och lyhörda för att se deras behov.

- Under ”Riktlinjer – Förskollärare ska ansvara för att barnen får ett reellt inflytande över” föreslår förvaltningen att *arbetsätt och innehåll* ersätts av **omsorg och sin utveckling och sitt lärande** för att de begreppen omfamnar en större helhet

2.4 Förskola och hem

- Bra att *komplettera* är borttaget och ersatt av *samarbeta*
- Det är bra att fostringsperspektivet har utgått och att texten mer fokuserar på barnens utveckling och lärande i samarbetet med vårdnadshavarna
- Bra att professionens ansvar lyfts fram och att ansvarsfördelningen mellan förskola och vårdnadshavare tydliggjorts bl.a. gällande att det är inom ramen för utbildningen och de nationella målen som delaktighet och samarbete ska ske
- Bra att skrivningar om fortlöpande samtal och att utvecklingssamtal ska ske/genomföras finns med

2.5 Övergång och samverkan

- Förvaltningen anser att texten är bra och relevant.

2.6 Uppföljning, utvärdering och utveckling

- Förvaltningen anser att det ska tydliggöras att även undervisningen ska följas upp både i den inledande texten men också under förskollärarens ansvar.
- Förvaltningen anser att de sista två punkterna under *Förskolläraren ska ansvara för att* mer hör hemma under 2.8 *Förskolechefens ansvar*
- Gällande skrivningen under *Alla som ingår i arbetslaget ska* bör det förtydligas att det är barnens möjligheter till *en god omsorg* det gäller
- Förvaltningen är positiv till att Skolverket lagt till skrivningen *i enlighet med läroplanens mål* under *Förskolläraren ska ansvara för att* för att förtydliga det målinriktade arbetet
- Skrivningen om dokumentation har tagits bort jämfört med nuvarande läroplan. Förvaltningen anser att den skrivningen bör finnas kvar. Tre viktiga argument för detta är:
 - ett systematiskt kvalitetsarbete kräver att någon form av dokumentation upprättas i uppföljningen av utbildningen
 - för att synliggöra hur utbildningen och undervisningen bidrar till barns lärande och utveckling
 - som underlag för dialog mellan arbetslag, förskollärare, förskolechef och huvudman
- Utifrån att Skolinspektionen i sina kvalitetsgranskningar konstaterat att det sker en omfattande dokumentation utan tydligt syfte förskolan anser förvaltningen att skrivningen om kravet på dokumentation ska vara kvar under detta avsnitt men att syftet måste klargöras. Förvaltningen bedömer inte att det är rimligt att bara hänvisa till skollagens skrivningar om dokumentation.

2.7 Undervisning

- Förvaltningen är positiv till att Skolverket lyft fram undervisningen i förskolan under en egen rubrik och det ligger också i linje med regeringens uppdrag. Begreppet måste dock utvecklas och förtydligas utifrån förskolans uppdrag.
- Eftersom undervisning är ett centralt begrepp i förskolan anser förvaltningen att det behöver finnas en tydligare text om detta i del 1 under *Förskolans uppdrag*. Där begreppet tydliggörs i förhållande till andra begrepp som utbildning, utveckling och lärande samt kunskap.
- Förvaltningen anser att förskollärarens uppdrag att ansvara, bedriva och leda undervisningen måste klargöras på ett bättre sätt än i nuvarande skrivning. Det bör finnas mer om förskolans didaktik i uppdraget och om hur undervisningen ska förstås.

Detta gäller både del 1 och 2. Förvaltningen menar att aktuell forskning borde kunna tydliggöra detta.

- I regeringens uppdrag till Skolverket anges att även förskolechefens och alla i arbetslagets ansvar för och i undervisningen behöver tydliggöras. Det finns inte med i nuvarande skrivningar men behöver tydliggöras i förslaget som Skolverket lämnar till regeringen.
- För att tydliggöra förskolans didaktik och undervisningens koppling till förskolans mål, skulle texten under 2.7 med fördel kunna integreras med avsnitt 2.2. Där skulle också förskollärares, förskolechefens och arbetslagets ansvar för och i undervisningen kunna tydliggöras
- Förvaltningen anser att punkten om vardagliga aktiviteter och rutiner i förskolan bör tas bort eftersom den inte tydliggör förhållandet mellan undervisning och utbildning och förskollärares ansvar
- Förvaltningen föreslår att både punkt två och fyra ska utgå från barns intresse, erfarenheter och kunnande samt utmana dem

2.8 Förskolechefens ansvar

- Bra att perspektiven jämlikhet, kränkande behandling och diskriminering tagits med utifrån gällande lagstiftning
- Bra med tillägg om måluppfyllelse under punkt ett
- Förskolechefens ansvar för att alla barn får en undervisning utifrån läroplanens mål bör tydliggöras
- Förvaltningen är positiv till att skrivningarna om övergångar är likvärdiga med grundskolans läroplan

Övrigt

Förvaltningen undrar om förarbeten till nuvarande läroplanen ”Att erövra omvärlden” kvarstår eller om det påverkas beroende om läroplanen blir en ny förordning eller ej?

Bromma stadsdelsförvaltning

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Texten i dokumentet är genomgående tydlig och formuleringarna skapar goda möjligheter för uppföljning av målen. Formuleringar som ”Förskolan ska ge barnen förutsättningar att..” innebär att målen är riktade till förskolan och dess verksamhet istället för att målen är riktade mot barnet och dess utveckling, vilket förvaltningen stöder.

Undervisning, och förskollärares ansvar för undervisningen är nya begrepp i förskolans läroplan. Innebörden av begreppet klargörs i både text och mål.

Förskolans ansvar att säkerställa vårdnadshavarnas möjlighet till inflytande och delaktighet beskrivs noggrant under ”En likvärdig utbildning”. I 2.4 ”Förskola och hem” beskrivs inte som förut att förskolan och hemmet ska komplettera varandra, utan uppdraget för barnets utveckling går att tolka som att det mer är förskolans ansvar.

Begreppet ”alla som arbetar i förskolan” är mer välformulerat än i remissen än i tidigare utkast. Eftersom både förskollärare och barnskötare är betydelsefulla för förskolans verksamhet är det viktigt att texten är skriven så båda yrkesgrupperna känner sig inkluderade i arbetet.

Det viktiga arbetet med digitalisering genomsyrar inte dokumentet. Digitala verktyg nämns inte i kreativa sammanhang utan endast i samband med dokumentation och kommunikation. I utkastet finns en formulering att ”Utbildningen ska även ge barnen möjlighet att grundlägga ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att de på sikt ska kunna se möjligheter och förstå risker samt kunna värdera information”. Det är

viktigt att barnen i förskolan kommer i kontakt med och får börja reflektera över vad som kan vara på riktigt och vad som kan vara på låtsas, men förvaltningen vill betona att huvudansvaret för vilken information som barnen kommer i kontakt med ligger hos förskolans medarbetare.

Leken har i förslaget fått en egen rubrik vilket är positivt. Lekens betydelse för utveckling, lärande och välbefinnande har behövts förtydligas och betonas utifrån hur tidigare läroplanstexter varit skrivna.

Texter om barn i behov av särskilt stöd har tämligen vaga formuleringar som skapar möjlighet för tolkningar. Det beskrivs att ”Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans ska få detta utformat utifrån deras egna behov och förutsättningar” i avsnittet om En likvärdig utbildning, men det behöver förtydligas att dessa barn ska vara inkluderade i den ordinarie verksamheten och att målen även gäller för dem.

Jämställdhetsanalys

I förslaget till reviderad läroplan för förskolan beskrivs jämställdhetsperspektivet endast i enstaka meningar under ”En likvärdig utbildning” och under riktlinjer för ”Normer och värden” samt ”Barns delaktighet och inflytande”. För att arbetet med jämställdhet inte ska uppfattas som ett enskilt uppdrag bör det integreras mer i helheten.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig bakom förslaget till ny läroplan. Den tydliggör både förskolans roll i utbildningssystemet och utbildnings- och undervisningsbegreppen. Läroplanens intentioner blir tydligare och därmed också förskolans uppdrag. Läroplanen uppdateras och samordnas också med skollagen och övriga läroplaner.

Förvaltningen vill särskilt lyfta fram några punkter i förslaget till ny läroplan.

Den ändring som föreslås från ”förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar” till ”förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla” innebär en anpassning till grundskolans läroplan Lgr 11. Mer likvärdiga läroplaner synliggör att förskolan är en skolform som ingår i utbildningssystemet. Ändringen är också ett klargörande av att ansvaret för måluppfyllelse ligger på utbildningen och inte på de barn som deltar i utbildningen.

En anpassning till grundskolans läroplan görs även gällande bland annat struktur och rubriksättning vilket underlättar förskolans samverkan med förskoleklass och fritidshem. (del 2)

Förslaget till ny läroplan förtydligar ansvaret för var och en som ingår i arbetslaget. Förslaget förtydligar också förskolechefens och förskollärarens särskilda ansvar. (del 2)

Förslag till skrivningarna om stödinsatser i förskolan har, i det nya förslaget, anpassats till skollagen. I enlighet med skollagen anges i förslaget, att alla barn som behöver mer ledning och stimulans ska uppmärksammas. Det anges vidare att de ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de, utifrån sina förutsättningar, utvecklas långt som möjligt. Av den nuvarande läroplanen framgår bland annat att arbetslaget ska hjälpa barn som behöver stöd och ge särskilt stöd till barn som befinner sig i svårigheter. Den nya skrivningen tydliggör förskolans ansvar i att utforma utbildningen för alla barn utifrån var och ens förutsättningar. (del 1)

Förskolans uppdrag om jämställdhet och integritet blir tydligare i det nya förslaget. Det synliggörs vad jämställdhet i förskolan innebär genom skrivningen ”jämställdhet i förskolan handlar om att ge flickor och pojkar lika utrymme, inflytande och möjlighet till lärande och utveckling. Det handlar också om vilka förväntningar de som arbetar i förskolan har på flickor respektive pojkar och hur barnen bemöts i olika situationer”. Det blir också ett mer uttryckt ansvar gentemot all personal genom skrivningen ”alla som arbetar i förskolan ska

medvetet och aktivt arbeta med jämställdhet så att förskolan inte bidrar till att reproducera könsstereotypa föreställningar”. Barns integritet tydliggörs: ”Hur utbildningen i förskolan organiseras, hur barnen blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på barnen bidrar till att forma deras uppfattning om sig själva. Barnens rätt till personlig integritet ska respekteras, det gäller bland annat deras kroppsliga integritet och i frågor om dokumentation” (del 1)

När det gäller modersmål har formuleringen *utländsk bakgrund* tagits bort för att säkerställa att alla barn med annat modersmål än svenska, oavsett bakgrund, får utveckla sitt modersmål. (del 1)

Genom skrivningar om hållbar utveckling förstärks det som framgår av Lgr 11, att undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling: ”utbildningen ska bedrivas i demokratiska former och lägga grunden till ett växande ansvar och intresse hos barnen för att aktivt delta i samhället och för en hållbar utveckling av – såväl ekonomiskt, social som miljömässig” samt ”en positiv framtidstro ska prägla utbildningen. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett varsamt förhållningssätt till natur och samhälle samt utveckling”. (del 1)

Uppdraget om hälsa och välbefinnande fokuserar på att positiva upplevelser av rörelse och friluftsliv under uppväxtåren har stor betydelse för om vi blir fysiskt aktiva senare i livet: ”Utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva rörelseglädje och därigenom utveckla sitt intresse för att vara fysiskt aktiva. När fysisk aktivitet, måltider och hälsosam livsstil är en naturlig del av barnens dag kan utbildningen bidra till att barnen förstår hur detta kan påverka hälsa och välbefinnande.”

Digital kompetens blir allt viktigare och det framhålls i förslaget ”

utbildningen i förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla adekvat digital kompetens genom att ge dem möjlighet att utveckla en förståelse för den digitalisering de möter i vardagen. Utbildningen ska även ge barnen möjlighet att grundlägga ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att de på sikt ska kunna se möjligheter och förstå risker samt kunna värdera information.”

Förslaget att endast använda begreppet vårdnadshavare är en ändring som stämmer överens med skollagen och föräldrabalken.

Farsta stadsdelsförvaltning

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 21 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Farsta stadsdelsförvaltning ställer sig genomgående positiv till Skolverkets förslag till reviderad läroplan för förskolan.

Förvaltningen anser att Skolverket väl har uppfyllt regeringsuppdragets inriktning. De ändringar som föreslås i läroplanen för förskolan är ändamålsenliga och välskrivna.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens bedömning är att förskolans uppdrag är förtydligat och uppdaterat i den reviderade läroplanen för förskolan. Texten är mer lättillgänglig och möjligheten att följa upp målen har ökat även om uppdraget och delar av texten fortfarande behöver tolkas och innebörden diskuteras.

Den ursprungliga versionen av läroplan finns kvar som bas men har uppdaterats så att nya metoder och forskning tas tillvara samtidigt som textens anpassas utifrån skollagen. Demokratiuppdraget har moderniserats. Aktuella ämnen som hälsa, hållbar utveckling och digitalisering har integrerats på ett bra sätt.

Det är glädjande att leken skrivs fram som grundläggande för barns utveckling, lärande och välbefinnande och att den ska ha en central plats i utbildningen. Positivt är också att omsorgens betydelse synliggörs.

Formuleringar om barns språkutveckling har förtydligats och breddats med barn som tillhör nationella minoriteter samt barn med hörselnedsättning. Detta är viktigt utifrån likvärdiga villkor och möjligheter för alla barn.

Läroplanen har delats in med fler rubriker och områden där ex. begreppet *likvärdig utbildning* får en egen rubrik. Likvärdighet är utgångspunkten för undervisningen enligt skollagen.

Några synpunkter som förvaltningen särskilt vill lyfta fram

Otydlighet kring vårdnadshavares delaktighet och samverkan med förskolan

Under rubriken 2.4 *Förskola och hem* står det att ”Vårdnadshavare ska ges möjlighet att vara med och påverka utbildningen inom ramen för de nationella målen i förskolan.”

Denna formulering kan enligt stadsdelsförvaltningen ge upphov till otydliga förväntningar och onödiga konflikter. Meningen skulle kunna strykas helt då texten innan uttrycker vårdnadshavarnas delaktighet och samverkan med förskolan.

Det finns också tydligt beskrivet i de till punkten hörande riktlinjerna på vilket sätt förskolläraren och den övriga personalen ska ansvara för att ge vårdnadshavare inflytande och göra dem delaktiga i förskolans arbete och utbildning.

Skrivningar om pedagogisk dokumentation som ett viktigt verktyg för att synliggöra barnens lärprocesser saknas

Stadsdelsförvaltningen saknar skrivningar för pedagogisk dokumentation som ett viktigt verktyg för att synliggöra barnens lärprocesser. Även om en del dokumentation görs i onödan är det svårt att se någon annan metod för att dokumentera barns utveckling och lärande. För att kunna göra en uppföljning, utvärdering och planering av förskolans utbildning så behövs det dokumentation som berättar om det enskilda barnets utveckling inför samtal med vårdnadshavare.

Nödväntigt med informations- och implementeringsinsatser

Avslutningsvis konstaterar stadsdelsförvaltningen att när beslut om läroplanen har tagits är det nödvändigt med informations- och implementeringsinsatser.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning överlämnar tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på förslaget till reviderad läroplan för förskolan och särskilt på hur språket och strukturen på ett bättre sätt kan förstås av förskolans personal men också andra som berörs av förslaget såsom barn, vårdnadshavare och huvudmän.

Positivt är att läroplanen är uppdaterad mot gällande lagstiftning och att begreppen utbildning och undervisning tydliggjorts. Glädjande är också att leken och omsorgens betydelse synliggörs tydligare.

I förslaget använder Skolverket ”alla som ingår i arbetslaget” istället för som tidigare ”arbetslaget”. Detta stämmer bättre överens med övriga läroplaner men förtydligar också ansvaret för var och en i arbetslaget vilket förvaltningen ser som mycket positivt.

Förvaltningen bedömer att stora informations- och implementeringsinsatser är nödvändiga när beslut om läroplanen tagits.

Förvaltningen överlämnar kontorsyttrandet till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Kungsholmens stadsdelsförvaltning

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att förskolans läroplan revideras och samordnas med skollagen och övriga läroplaner. Skrivningarna är distinktare och ställer tydliga krav på verksamheten. Det skapar större förutsättningar för en likvärdig utbildning.

I förslaget till reviderad läroplan står att *”förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla”* i jämförelse med nuvarande läroplan som beskriver att *”förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar”*. Den nya skrivningen klargör att målen är riktade till verksamheten och inte till enskilda barn. Förvaltningen är positiv till formuleringen då det ger möjligheter till att följa upp och utvärdera verksamheten på ett tydligare sätt och därigenom skapa förutsättningar för högre måluppfyllelse.

Förvaltningen är positiv till områden som lyfts in tydligare i förslaget; barns rätt till trygghet, integritet och omsorg, jämställdhet, hållbar utveckling och hälsosam livsstil. Det är också positivt att leken får en egen rubrik i förslaget och att lekens betydelse för utveckling, lärande och välbefinnande förstärks. Det föreslås även att utbildningen ska ge barnen adekvat digital kompetens och lägga grunden till ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik. Förvaltningen ställer sig bakom denna skrivning då det är viktigt att barn rustas för att möta digitalisering i vardagen och förstå både möjligheter och risker med informationssamhället.

Förvaltningen ser positivt på att samtliga nationella minoritetsgrupper och -språk samt teckenspråk omnämns i förslaget. Det är betydelsefullt att barn får förståelse för vikten av mångfald och alla människors lika värde som grund för ett demokratiskt samhälle. Förvaltningen ser dock ett behov av ett förtydligande för hur arbete mot måluppfyllelse ska bedrivas kring skrivningen *”förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla det egna nationella minoritetsspråket”*. Det samma gäller även barn som har annat modersmål än svenska. Det finns en risk att uppdraget kring modersmål och minoritetsspråk tolkas olika av profession och vårdnadshavare. Det är viktigt att förskolorna får vägledning i att tolka uppdraget. Regeringen skriver i sitt uppdrag att mål och riktlinjer ska anpassas till vad som är realistiskt att genomföra i förskolans verksamhet. Förvaltningen anser att det bör beaktas vid målformuleringen.

Förvaltningen anser det positivt att begreppen utbildning och undervisning har förts in i den reviderade läroplanen i enlighet med 2010 års skollag (2010:800). Det krävs insatser på olika nivåer när det gäller undervisningsbegreppet i förskolan. Det blir viktigt att det förs en aktiv dialog i arbetslagen för att skapa en gemensam förståelse för undervisningsbegreppet. Alla i arbetslaget behöver i sin tur formulera och reflektera över vad undervisning innebär i den egna förskolans praktik och hur lärande, lek och omsorg som helhet relaterar till undervisning.

Norrmalms stadsdelsförvaltning

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 21 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att förskolans läroplan revideras och samordnas med skollagen och övriga läroplaner. Skrivningarna är tydligare vilket främjar en enhetlig rättstillämpning

vilket skapar större förutsättningar för en likvärdig utbildning.

Den reviderade upplagan har exempelvis krav på att förskolan ska ge barn förutsättningar i jämförelse med nuvarande läroplan som beskriver att förskolan ska sträva att barnen utvecklas och lär.

Förvaltningen är positiv till områden som lyfts in tydligare i förslaget; barns rätt till trygghet, integritet och omsorg, jämställdhet, hållbar utveckling och hälsosam livsstil. Det är också positivt att leken får en egen rubrik i förslaget och att lekens betydelse för utveckling, lärande och välbefinnande förstärks. Det föreslås även att utbildningen ska ge barnen adekvat digital kompetens och lägga grunden till ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik. Förvaltningen ställer sig bakom denna skrivning då det är viktigt att barn rustas för att möta digitalisering i vardagen och förstå både möjligheter och risker med informationssamhället.

Förvaltningen ser positivt på att samtliga nationella minoritetsgrupper och -språk samt teckenspråk omnämns i förslaget. Det är betydelsefullt att barn får förståelse för vikten av mångfald och alla människors lika värde som grund för ett demokratiskt samhälle. Förvaltningen ser dock ett behov av ett förtydligande för hur arbete mot måluppfyllelse ska bedrivas kring skrivningen *”förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla det egna nationella minoritetsspråket”*. Det samma gäller även barn som har annat modersmål än svenska. Förvaltningen ser att det finns en risk att uppdraget kring modersmål och minoritetsspråk tolkas olika av professionen och vårdnadshavare. Det är viktigt för likvärdigheten att förskolorna får vägledning i att tolka uppdraget.

Skollagen anger att utbildningen i förskolan syftar till att barn ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Undervisning är processer som stimulerar och utmanar barn med målen i läroplanen som utgångspunkt och riktning och som syftar till lärande. Barns utveckling och lärande sker hela tiden och undervisningen ska därför utgå från ett innehåll som kan vara planerat eller ha uppstått spontant. Förskolläraren ansvarar för det pedagogiska innehållet och för att det målinriktade arbetet främjar barns utveckling och lärande. Undervisning sker således under ledning av förskolläraren.

Förvaltningen anser att begreppet undervisning behöver förtydligas i stödmaterialet. Det finns en svårighet för förskolan att särskilja när undervisning sker i utbildningen utifrån att förskolan har en verksamhet som sträcker sig över hela dagen innehållande omsorg, utveckling och lärande. Skolinspektionen pekar i sin rapport Förskolans pedagogiska uppdrag från 2016 på att det finns förskollärare som är osäkra på hur undervisning ska bedrivas i förskolan. Det krävs insatser på olika nivåer när det gäller att erövra undervisningsbegreppet och den praktiska tillämpningen av det samma. Det är viktigt att det i Skolverkets vägledande material framgår hur undervisning i förskolan ska bedrivas.

Lika viktigt är det att huvudmän och förskolechefer för en aktiv dialog i arbetslagen för att skapa en gemensam förståelse för undervisningsbegreppet och ger förutsättningar för att undervisning kan genomföras. Alla i arbetslaget behöver i sin tur formulera och reflektera över vad undervisning innebär i den egna förskolans praktik och hur lärande, lek och omsorg relaterar till undervisning.

Förvaltningen vill också lyfta fram barnskötarnas profession i samband med att läroplanen revideras. Förskollärarna och barnskötarna har olika roller och kompletterar varandra för att uppfylla syftet och målet med förskolan.

Ett annat område som förvaltningen anser behöver förtydligas i stödmaterialet är vårdnadshavares delaktighet i utbildningen. Skolverket behöver i det vägledande materialet ytterligare konkretisera hur arbetet med att *”förskolläraren ska ansvara för att samarbeta med barns vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla utbildningen i enlighet med de nationella målen”* ska genomföras. Förvaltningen föreslår att använda skrivningar som har med *”möjlighet att vara delaktiga”* istället och som används på andra håll i läroplanen.

Förvaltningen vill slutligen belysa vikten av en grundlig implementering på olika nivåer av innehållet i den reviderade läroplanen. Revideringen kommer att innebära ett behov av

kompetenshöjande insatser, exempelvis krävs det att förskolans profession har goda kunskaper om skollagen för att kunna genomföra förskolans uppdrag mot målpuppfyllelse utifrån läroplanen.

Övriga synpunkter

- Förvaltningen anser att begreppet åskådning som står på sidan 2 näst sista stycket bör förtydligas och vad som avses med detta.
- Förvaltningen efterfrågar ett förtydligande avseende skrivningen på sidan 6 fjärde stycket gällande "*vistas i olika naturmiljöer*". Nämndens förskolor är belägna i Stockholms innerstad och förvaltningen efterfrågar ett förtydligande i stödmaterial hur detta ska tolkas i relation till var förskolan befinner sig samt vilka krav förskolan ska leva upp till.
- Förvaltningen önskar ett förtydligande gällande skrivningen på sidan 6 näst sista stycket kring matematik begreppet och varför det står där. Gällande sista stycket på samma sida, värden och traditioner. Förvaltningen önskar ett förtydligande i stödmaterialet hur religion förstås i detta sammanhang och relateras till att förskolan inte ensidigt ska påverka barnen.
- För tydlighetens skull anser förvaltningen att det på sidan 14 stycke 2.5 bara borde stå förskoleklassen.
- På sidan 17 tredje stycket föreslås ett förtydligande att det är barnens jämställdhet som avses.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till skolverkets förslag och håller med om att de föreslagna förändringar som gäller språk och struktur bidrar till att förtydliga läroplansuppdraget. Förändringarna bidrar också till att berörda målgrupper utöver förskolans medarbetare lättare kan förstå förskolans uppdrag.

Förvaltningen vill särskilt lyfta som positivt att begreppet undervisning förts in i läroplanen.

Undervisningsbegreppet definieras under rubriken *2.7 Undervisning*. Begreppen utbildning och undervisning behöver dock förtydligas i förslaget. Begreppen är nya inom förskolan och de två definitionerna bör förtydligas i relation till varandra.

Under rubriken *En likvärdig utbildning* nämns för första gången barn i behov av särskilt stöd, "Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans ska få detta utformat utifrån deras egna behov och förutsättningar". Skrivningar om barn i behov av särskilt stöd förekommer därefter med olika formuleringar på flera ställen i förslaget, vilket är positivt. För att betona att behov av särskilt stöd kan vara både tillfälligt och varaktigt och samtidigt undvika olika tolkningar anser förvaltningen dock att den första skrivningen konsekvent bör användas genom hela läroplanen.

Under rubriken *2.2 Omsorg, utveckling och lärande* står att alla i arbetslaget ska "uppmärksamma samt ge ledning och stimulans till barn som av olika skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling". Ansvar för detta bör förtydligas även under förskollärarens ansvar under samma rubrik samt under rubriken *2.8 Förskolechefens ansvar*

Under samma rubrik skrivs att förskolläraren ska ansvara för att barnen "upplever att det är roligt och meningsfullt att lära sig nya saker". Formuleringen om att ta ansvar för barnens upplevelser är den enda i sitt slag i läroplanen. Att ta ansvar för en annan individs upplevelse riskerar att skapa felaktiga tolkningar och missbedömningar. Skrivningen bör om möjligt formuleras på ett annat sätt så att den överensstämmer med hur övriga riktlinjer formuleras.

När det gäller jämställdhet används två olika skrivningar, flickor och pojkar alternativt barn eller barnen. Att skriva flickor och pojkar riskerar att befästa de könsstereotyper som vi, enligt läroplansuppdraget, ska motverka i förskolan. Förvaltningen menar därför att "...alla barn, oavsett kön..." är en bättre formulering utifrån ett jämställdhetsperspektiv som

genomgående skulle kunna användas i läroplanen. Formuleringen begränsar inte heller den enskildes könsidentitet eller könsuttryck utifrån diskrimineringsgrunderna.

Under rubriken *Kommunikation och skapande* grupperas flera språkgrupper i separata stycken. I alla sammanhang där språk och kommunikation beskrivs bör det tydliggöras att språk, med betoning på flerspråkighet, utvecklas i samverkan med varandra, inte separat var för sig. Detta gäller även skrivningen om språk under rubriken *2.2 Omsorg, utveckling och lärande*.

Under rubriken *Hälsa och välbefinnande samt hållbar utveckling* finns följande skrivning, ”I förskolans uppdrag ingår att överföra och utveckla ett kulturarv - värden, traditioner och historia, språk och kunskaper - från en generation till nästa. Förskolan ska också se till att olika kulturer synliggörs i utbildningen.” Ur ett interkulturellt perspektiv, för att inte riskera att skrivningen tolkas som ett ”vi och dem”, föreslår förvaltningen att de två meningarna byter plats. Det blir en mer inkluderande ton

Förvaltningen saknar vidare ett förtydligande kring huvudmannens ansvar för att skapa förutsättningar för och fördela resurser så att undervisning kan genomföras i enlighet med förslaget.

För att säkerställa en likvärdig undervisning i enlighet med den reviderade läroplanen vill förvaltningen slutligen betona vikten av implementering och kompetensutvecklingsinsatser på alla nivåer inom verksamheten

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i stort med förslaget till reviderad läroplan för förskolan.

Förslaget till reviderad läroplan för förskolan är uppdelad i två delar; ”Förskolans värdegrund och uppdrag” och ”Mål och riktlinjer”.

Reviderade läroplanen är lättläst och tydlig i formuleringar.

Om undervisning i förskolan beskrivs som följande:

”För att det som sker i förskolan ska kunna betecknas som undervisning krävs att arbetet med att stimulera och utmana barnen har målen i läroplanen som utgångspunkt och riktning, och syftar till en lärandeprocess. Undervisning sker under ledning av förskolläraren. Förskolläraren ska ansvara för det pedagogiska innehållet och för att det målinriktade arbetet främjar barns utveckling och lärande. Barns utveckling och lärande sker hela tiden och undervisningen ska därför utgå från ett innehåll som kan vara planerat eller ha uppstått spontant.”

Förvaltningen instämmer med förslaget om begreppet undervisning.

Om varje förskolas utveckling beskrivs som följande:

”Förskolans verksamhet ska utvecklas så att den svarar mot de nationella målen.

Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Förskolechefens ledning samt förskollärares ansvar för att undervisningen sker i enlighet med målen i läroplanen och arbetslagets uppdrag att främja barns utveckling och lärande är förutsättningar

för att utbildningen ska utvecklas och hålla hög kvalitet. En sådan utveckling kräver att förskolechefen och personalen systematiskt och kontinuerligt följer upp, utvärderar och analyserar resultaten i verksamheten”.

Förvaltningen instämmer om betydelsen av systematisk och kontinuerlig uppföljning av resultat i verksamheten.

Förvaltningen överlämnar tjänsteutlåtandet till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Skärholmens stadsdelsförvaltning

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 december 2017

har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att förslaget till reviderad läroplan för förskolan som helhet är ett välformulerat och tydligt dokument. Texten är verksamhetsnära och ger goda möjligheter till uppföljning. Förslaget har en tydligare koppling till andra läroplaner och förskolan blir en tydligare del av skolväsendet. Jämställdhet och digitalisering är två områden som förvaltningen anser behöver få ett större genomslag i dokumentet som helhet.

För att tydliggöra förvaltningens synpunkter är de uppdelade enligt följande: Del 1, del 2 samt utpekade områden från regeringen.

Del 1 Förskolans värdegrund och uppdrag

- Texten är tydlig och verksamhetsnära samt ger goda möjligheter att följa upp
- Önskvärt att även del 1, precis som del 2, har underpunkter i form av 1.1, 1.2 osv.
- De nya rubrikerna som finns under första delen fyller sin funktion genom att de belyser områden som förskolan ska verka inom
- Jämställdhet beskrivs i några meningar under ”En likvärdig utbildning” tredje stycket men jämställdhetsperspektivet genomsyrar inte hela dokumentet
- Förskolans ansvar att säkerställa vårdnadshavarnas möjlighet till inflytande och delaktighet beskrivs tydligt under ”En likvärdig utbildning”
- Formuleringen ”alla som arbetar i förskolan” är bättre i remissen till skillnad mot tidigare utkast ”förskollärare och annan personal”. Ansvaret för var och en förtydligas.
- Under rubriken ”Förskolans uppdrag” med underrubriken ”Utgå från en helhetssyn” är första meningen i fjärde stycket svårbegriplig
- Tredje stycket under rubriken ”Leken är grunden för utveckling, lärande och välbefinnande” skiljer sig från övrig text i det att den är väldigt detaljerad och beskriver ”hur” arbetet ska genomföras. *I ett mål och resultatstyrt system som läroplanen är, ska inte anvisningar anges om hur målen ska nås. Den ska heller inte ange val av arbetssätt och arbetsmetod.*
- Rubriken ”Kommunikation och skapande” lyfter det relationella lärandet på ett tydligt sätt
- Undervisning har lyfts in i texten på ett tydligt sätt samt förskollärarens ansvar för densamma

Del 2 Mål och riktlinjer

- De nya delarna i 2.2, 2.3 samt den helt nya 2.7 tydliggör förskolans uppdrag
- Positivt att ”Förskolan ska sträva efter att...” har bytts ut till ”Förskolan ska ge barnen förutsättningar att...”
- Jämställdhetsperspektivet lyfts fram under riktlinjer för ”Normer och värden” samt ”Barns delaktighet och inflytande” men inte under övriga. Jämställdhetsperspektivet uppfattas i och med detta som något enskilt uppdrag som inte integreras i helheten
- Språket är inte konsekvent under Riktlinjer

Förskolläraren ska ansvara för att:

att jämföra med

Förskolläraren ska ansvara för att barnen:

- Under 2.4 ”Förskolan och hem” är följande text borttagen från nuvarande läroplan

”Vårdnadshavare har ansvaret för sina barns uppfostran och utveckling. Förskolan ska komplettera hemmet..”. I och med förslaget vilar hela ansvaret på förskolan.

Förvaltningen anser att nuvarande text bör finnas kvar med tillägget att förskolan även ska vara kompensatorisk till hemmet.

Uttekade områden från regeringen

Digitalisering

Genomsyrar inte dokumentet. Finns endast i del 1 under rubriken Kommunikation och skapande.

Utvärdering för ökad måluppfyllelse

Dokumentet är tydligt beskrivet. Positivt att dokumentation som begrepp har utelämnats för att istället förtydliga arbetet med systematiskt kvalitetsarbete.

Barns rätt till trygghet

Framhålls inte tydligt i dokumentet trots att det är grunden för allt lärande.

Integritet och omsorg

Skolverkets bedömning av att omsorgen ska ingå i allt som sker på en förskola framgår inte av dokumentet. Skolverket anser att en definition varken är nödvändig eller möjlig att göra. Förvaltningen anser att det behövs för att säkerställa likvärdigheten.

Undervisning i förskolan

Framgår tydligt och i och med det ställs högre krav på huvudman att säkerställa tillgången på förskollärare på varje förskola.

Förskolan som social och kulturell mötesplats

Framgår i dokumentet.

Gruppen och individen i läroplanen

Gruppens betydelse för utveckling och lärande skulle kunna tydliggöras.

Jämställdhet

På det sätt som jämställdhetsperspektivet lyfts fram i dokumentet uppfattas det som ett enskilt uppdrag och inte något som integreras i helheten.

Nationella minoriteter

Framgår i dokumentet.

Hållbar utveckling

Hälsosam livsstil

Framgår i dokumentet.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att förskolans läroplan revideras och samordnas med skollagen och övriga läroplaner.

För att tydliggöra förvaltningens synpunkter är de uppdelade enligt följande: Del 1 och del 2 samt förslag till korrigerande.

Del 1 Förskolans värdegrund och uppdrag

Förvaltningen anser att strukturen i förslaget till läroplan är tydligare i och med rubriceringen samt att underrubriker tillkommit vilket gör att den blir mer lättläst. Vidare ser förvaltningen positivt på underrubrikernas innehåll och att hälsa och välbefinnande samt hållbar utveckling lyfts in i förslaget. Även att jämställdhets lyfts in i förslagets ses som positivt men det bör genomsyra hela dokumentet för att inte uppfattas som ett eget uppdrag

utan något som ska integreras i helheten

Språket i förslaget är tydligt och verksamhetsnära vilket förvaltningen ser som positivt eftersom det skapar större förutsättningar för en likvärdig utbildning.

Språket som används gör att förskolans uppdrag förtydligas för förskolans personal men även för andra som berörs av förslaget såsom barn, vårdnadshavare och huvudmän.

Förvaltningen ser det positivt att begreppet vårdnadshavare genomgående används i förslaget.

Förvaltningen tycker det är bra att omsorgsbegreppet är med i förslaget men definition av begreppet saknas, vilket fanns med i regeringens direktiv. Skolverket anser att en definition varken är nödvändig eller möjlig att göra. Förvaltningen anser att det behövs för att säkerställa likvärdigheten.

Förvaltningen ser positivt på att skillnaden mellan utbildning och undervisning tydliggörs redan i inledningen. Förvaltningen ser dock ett behov av att förskolechefer och huvudmän lyfter undervisningsbegreppet och diskuterar detta för att skapa en gemensam förståelse och ge förutsättningar för att undervisning kan genomföras. Detta eftersom bland annat Skolinspektionens rapport Förskolans pedagogiska uppdrag från 2016 visar på att många förskollärare är osäkra på hur undervisning ska bedrivas i förskolan. Förvaltningen anser därför att begreppet undervisning ytterligare kan förtydligas i de allmänna råden, om dessa ska revideras utifrån den nya läroplanen.

Förvaltningen ser positivt på att samtliga nationella minoritetsgrupper och språk omnämns i förslaget. Förvaltningen ser dock ett behov av ett förtydligande för hur arbete mot måluppfyllelse ska bedrivas kring skrivningarna *”förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla det egna nationella minoritetsspråket”* och *”förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål”*. Det kan finnas en möjlighet att förskola och vårdnadshavare tolkar dessa uppdrag olika vilket kan leda till skillnader i likvärdighet.

Vidare anser förvaltningen det vara bra att begreppet arbetslag finns kvar samt att det trycks på allas ansvar i arbetslaget eftersom alla som arbetar inom förskolan ska bidra till att genomföra förskolans uppdrag. Att *”förskolläraren”* anges i bestämd form singular är också positivt enligt förvaltningen eftersom det tydliggör ansvaret och stärker förskollärarens roll

Digitaliseringen har lyfts in i förslaget men förvaltningen anser att det borde ha mer utrymme i dokumentet med tanke på att det är ett område som fortfarande är under utveckling och där resurser och kompetenser skiljer sig åt förskolor emellan. Förvaltningen ser en risk i att digitaliseringen inte får mer tyngd i förslaget eftersom det kan leda till att förskolorna prioriterar andra områden vilket kan leda till skillnader i likvärdighet och att den nationella IT-strategin för förskola och skola inte efterlevs. Förvaltningen anser också att programmering bör finnas med för att knyta an till grundskolans läro- och kursplaner.

Del 2 Mål och riktlinjer

Förvaltningen är positiv till den nya formuleringen i förslaget;

”förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla” i jämförelse med nuvarande läroplan som beskriver att *”förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklas”*. Detta tydliggör att målen är riktade till verksamheten och inte till enskilda barn. Det innebär bättre möjligheter att följa upp och utvärdera verksamheten på ett tydligare sätt än tidigare vilket kan leda till en högre måluppfyllelse. Förvaltningen anser samtidigt att det tydligare bör framgå hur progressionen i barnets lärande ska följas upp eftersom resultat och måluppfyllelse i det nya förslaget är mer riktat mot förskolans förutsättningar än mot barns förändrade kunnande. Risken är att barnens förändrade kunnande och utveckling inte följs upp i det systematiska kvalitetsarbetet.

Förvaltningen anser att det finns för många mål under 2.2. Risken är att det kan finnas en svårighet i att följa upp och överblicka de 24 mål som finns i nuvarande förslag.

Förvaltningen ser det positivt att undervisning har fått ett eget avsnitt och förskollärarens särskilda ansvar tydliggörs under 2.7. Angående rådande bristen på förskollärare anser

förvaltningen att 2.7 bör förtydligas. Det kan vara så att arbetslaget ska ha ett visst ansvar under 2.7 eller så bör det förtydligas vem som bär ansvaret, till exempel att förskolechefen ansvarar för att undervisning bedrivs om förskollärare saknas.

Förvaltningen ser även positivt på att 2.8 har utökats, förtydligats och att tredje punkten gällande jämställdhet lyfts in och att sista punkten gällande kompetensutveckling vidgats.

Förslag till korrigerig:

Under 2.8 och femte punkten med följande text:

- förskolläraren ges förutsättningar att ansvara för undervisningen förskolans arbetsformer utvecklas för att gynna barnens inflytande

Dessa bör delas i två punkter eller formuleras på annat sätt om de ska finnas under samma punkt.

Förvaltningen bedömer även att informations- och implementeringsinsatser är nödvändiga när beslut om läroplanen tagits. Även kompetensutvecklingsbehov kan komma att uppstå.

Södermalms stadsdelsförvaltning

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att förskolans läroplan revideras, att

skollagsbegreppen finns med i skrivningarna och att den följer samma struktur som läroplanen för grundskola, förskoleklass och fritidshem.

Skrivningarna i förslag till reviderad läroplan för förskolan är tydligare och följer skollagens benämningar. Den reviderade upplagan har exempelvis krav på att förskolan ska ge barn förutsättningar i jämförelse med nuvarande läroplan som beskriver att förskolan ska sträva efter att barnen utvecklas och lär. Det är även bra att barns rättigheter lyfts fram och att ett förtydligande kring arbetet med barns integritet integreras i styrdokumentet.

Förvaltningen vill poängtera betydelsen av en gedigen implementeringsprocess på olika nivåer av innehållet i den reviderade läroplanen. Revideringen kommer att innebära ett stort behov av kompetenshöjande insatser, exempelvis krävs det att förskolans profession har goda kunskaper om skollagen för att kunna genomföra förskolans uppdrag mot måluppfyllelse utifrån läroplanen. Det är även viktigt för likvärdigheten att förskolorna får vägledning i att tolka uppdraget.

Synpunkter och förslag på del ett, värdegrund och uppdrag

Förvaltningen är positiv till att leken lyfts fram i den reviderade läroplanen. Leken inom förskolan har stor betydelse som ett verktyg att nå målen. För barn är det leken i sig som är viktig.

I den reviderade läroplanen definieras utbildnings begreppet och innebär verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål. Undervisning är målstyrda processer som under ledning av förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.

Begreppen utbildning och undervisning behöver förtydligas ytterligare i den reviderade läroplanen för förskolan. Det finns en svårighet för förskolan att särskilja när undervisning sker i utbildningen utifrån att förskolan har en verksamhet som sträcker sig över hela dagen innehållande omsorg, utveckling och lärande. Skolinspektionen pekar i sin rapport Förskolans pedagogiska uppdrag från 2016 på att många förskollärare är osäkra på hur undervisning ska bedrivas i förskolan.

Förvaltningen anser att det kommer krävas kompetenshöjande insatser för förskolans medarbetare avseende begreppen utbildning och undervisning i förskolan. Alla förskolor behöver i sin tur formulera och reflektera över vad undervisning innebär i förskolans praktik och hur lärande, lek och omsorg relaterar till undervisning. Förskolans ledning och alla

pedagoger måste ha goda kunskaper om skollagen för att kunna tolka förskolans läroplan.

Huvudmannen och förskolechefen behöver på egen nivå tydliggöra hur och ge förutsättningarna för att undervisning kan genomföras. Undervisning ska enligt skollagen vara förskollärlädd och det är förskolläraren som ansvarar för undervisningen på förskolan.

Förskollärarna och barnskötarna har olika roller och kompletterar varandra för att uppfylla syftet och målet med förskolan.

Synpunkter och förslag på del två, mål och riktlinjer

Den reviderade läroplanen har istället för mål att sträva mot en skrivning som säger att ge barnen förutsättningar för, vilket förvaltningen är positiva till. Det gör det lättare att följa upp målen och analysera resultaten.

Förvaltningen ser positivt på att samtliga nationella minoritetsgrupper och språk samt teckenspråk omnämns i förslaget. Det är betydelsefullt att barn får förståelse för vikten av mångfald och alla människors lika värde som grund för ett demokratiskt samhälle. Förvaltningen ser dock ett behov av ett förtydligande för hur arbete mot måluppfyllelse ska bedrivas kring skrivningen ”förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla det egna nationella minoritetsspråket”. Skrivningen som finns för barn med annat modersmål behöver även förtydligas. Det finns en risk att uppdraget kring modersmål och minoritetsspråk tolkas olika.

Ett annat område som förvaltningen anser behöver förtydligas i stödmaterial och allmänna råd är vårdnadshavares inflytande över utbildningen. Skolverket behöver i det vägledande materialet konkretisera hur arbetet med ”förskolläraren ska ansvara för att samarbeta med barns vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla utbildningen i enlighet med de nationella målen” bör genomföras.

Uppföljning, utvärdering och utveckling har i den nuvarande läroplanen flera bestämmelser om dokumentation. Dokumentationskrav framgår av skollagens bestämmelser om systematiskt kvalitetsarbete. Skolverket har gjort bedömningen att läroplanen kan innehålla färre skrivningar om dokumentation för att istället fokusera på vikten av att barnens utveckling och lärande kontinuerligt och systematiskt följs upp. Utifrån att färre skrivningar finns när dokumentation ska genomföras anser förvaltningen att dokumentationskravet bör konkretiseras i stödmaterial, vägledning och allmänna råd.

Skolverket gör bedömningen att förslaget till ändringar i förskolans läroplan kan medföra kostnader för de huvudmän som inte redan har investerat i infrastrukturell utbyggnad och digitala verktyg. Det kan även uppstå kostnader för kompetensutvecklingsinsatser för förskollärare och annan personal. Kostnaderna beror på

vilken digital kompetens och utrustning som idag finns på förskolorna, respektive huvudman behöver därför göra en bedömning av behoven. Förvaltningen håller med Skolverket i deras bedömning och vill lyfta fram att de reviderade skrivningarna kommer innebära större kostnader för förskolorna.

Förvaltningen överlämnar kontorsutlåtandet till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Älvsjö stadsdelsförvaltning

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget i sin helhet.

Förvaltningen vill särskilt lyfta fram att begreppen utbildning och undervisning har definierats på ett tydligt sätt och att begreppet vårdnadshavare genomgående används i läroplanen.

I kapitel 2.4 ”Förskola och hem” under riktlinjer finns punkten

- vårdnadshavare ges möjlighet att utöva inflytande över utbildningen

Förvaltningen anser att begreppet ”utöva inflytande” behöver förtydligas, antingen direkt

i läroplan eller i någon form av stöddokument.

Östermalms stadsdelsförvaltning

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 21 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har tagit del av remissen Förslag till reviderad läroplan för förskolan. Förvaltningen är positiv till att förskolans läroplan revideras och samordnas med skollagen och övriga läroplaner. Skrivningarna är tydligare vilket främjar en enhetlig rättstillämpning. Det skapar större förutsättningar för en likvärdig utbildning.

I förslaget till reviderad läroplan står att *"förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla"* i jämförelse med nuvarande läroplan som beskriver att *"förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar"*. Den nya skrivningen tydliggör att målen är riktade till verksamheten och inte till enskilda barn. Förvaltningen är positiv till formuleringen då det ger möjligheter till att följa upp och utvärdera verksamheten på ett tydligare sätt och därigenom skapas förutsättningar för högre måluppfyllelse.

Förvaltningen är positiv till områden som lyfts in tydligare i förslaget; barns rätt till trygghet, integritet och omsorg, jämställdhet, hållbar utveckling och hälsosam livsstil. Det är också positivt att leken får en egen rubrik i förslaget och att lekens betydelse för utveckling, lärande och välbefinnande förstärks. Det föreslås även att utbildningen ska ge barnen adekvat digital kompetens och lägga grunden till ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik. Förvaltningen ställer sig bakom denna skrivning då det är viktigt att barn rustas för att möta digitalisering i vardagen och förstå både möjligheter och risker med informationssamhället.

Förvaltningen ser positivt på att samtliga nationella minoritetsgrupper och -språk samt teckenspråk omnämns i förslaget. Det är betydelsefullt att barn får förståelse för vikten av mångfald och alla människors lika värde som grund för ett demokratiskt samhälle. Förvaltningen ser dock ett behov av ett förtydligande för hur arbete mot måluppfyllelse ska bedrivas kring skrivningen *"förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla det egna nationella minoritetsspråket"*. Det samma gäller även barn som har annat modersmål än svenska. Det finns en risk att uppdraget kring modersmål och minoritetsspråk tolkas olika av professionen och vårdnadshavare. Det är viktigt för likvärdigheten att förskolorna får vägledning i att tolka uppdraget.

Skollagen anger att utbildningen i förskolan syftar till att barn ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Undervisning är processer som stimulerar och utmanar barn med målen i läroplanen som utgångspunkt och riktning och som syftar till lärande. Barns utveckling och lärande sker hela tiden och undervisningen ska därför utgå från ett innehåll som kan vara planerat eller ha uppstått spontant. Förskolläraren ansvarar för det pedagogiska innehållet och för att det målinriktade arbetet främjar barns utveckling och lärande. Undervisning sker således under ledning av förskolläraren.

Förvaltningen anser att begreppet undervisning behöver förtydligas i stödmaterialet/allmänna råd. Det finns en svårighet för förskolan att särskilja när undervisning sker i utbildningen utifrån att förskolan har en verksamhet som sträcker sig över hela dagen innehållande omsorg, utveckling och lärande. Skolinspektionen pekar i sin rapport Förskolans pedagogiska uppdrag från 2016 på att många förskollärare är osäkra på hur undervisning ska bedrivas i förskolan. Det krävs insatser på olika nivåer när det gäller att erövra undervisningsbegreppet och den praktiska tillämpningen av det samma. Det är viktigt att det i Skolverkets vägledande material framgår hur undervisning i förskolan ska bedrivas.

Lika viktigt är det att huvudmän och förskolechefer för en aktiv dialog i arbetslagen för att skapa en gemensam förståelse för undervisningsbegreppet och ger förutsättningar för att undervisning kan genomföras. Alla i arbetslaget behöver i sin tur formulera och reflektera över vad undervisning innebär i den egna förskolans praktik och hur lärande, lek och omsorg relaterar till undervisning.

Ett annat område som förvaltningen anser behöver förtydligas i stödmaterialet/allmänna råd är vårdnadshavares delaktighet i utbildningen. Skolverket behöver i det vägledande materialet ytterligare konkretisera hur arbetet med att *”förskolläraren ska ansvara för att samarbeta med barns vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla utbildningen i enlighet med de nationella målen”* ska genomföras.

Slutligen vill förvaltningen poängtera betydelsen av en gedigen implementeringsprocess på olika nivåer av innehållet i den reviderade läroplanen. Revideringen kommer att innebära ett behov av kompetenshöjande insatser, exempelvis krävs det att förskolans profession har goda kunskaper om skollagen för att kunna genomföra förskolans uppdrag mot måluppfyllelse utifrån läroplanen.